

רשות ההגבלים העסקיים

החלטה לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988

בדבר מתן פטור מאישור הסדר כובל להסדר שצדדים לו

בנק ערבי ישראלי בע"מ וכרטיסי אשראי לישראל בע"מ

א. פתח דבר

בפניי הונחה בקשה למתן פטור לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988, (להלן: "**חוק ההגבלים העסקיים**") להסדר כובל שצדדים לו בנק ערבי ישראלי לישראל בע"מ (להלן: "**בנק ערבי-ישראלי**") וכרטיסי אשראי לישראל בע"מ (להלן: "**כ.א.ל.**"). ענייננו של ההסדר - בלעדיות בהפצת כרטיסי אשראי מסוג כ.א.ל. ללקוחות בנק ערבי-ישראלי.

לאחר שבחנתי את ההסדר ואת הכבילות המצויות בו, כמו גם את השפעתם האפשרית על התחרות בשוק הרלוונטי ולאחר שנועצתי בועדה לפטורים ולמיזוגים, שוכנעתי כי ההסדר אינו חל על חלק ניכר מהשוק, כי הכבילות שבו אינן פוגעות פגיעה של ממש בתחרות בשוק כאמור, כי עיקרו של ההסדר אינו בהפחתת התחרות או במניעתה, וכי אין בו כבילות שאינן נחוצות למימוש עיקרו, הכל בכפוף לתנאים אותם ראיתי לנכון לקבוע. מטעמים אלה והנימוקים שיפורטו להלן, מצאתי כי ההסדר ראוי לפטור לפי סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים, בתנאים שיצוינו להלן.

ב. הצדדים

בנק ערבי-ישראלי, הוא חברה ציבורית בע"מ וחברה בת של בנק לאומי לישראל בע"מ (להלן: "**בנק לאומי**"). בנק ערבי-ישראלי מעניק שירותי בנקאות, ופועל בעיקר במגזר הערבי בישראל.

כ.א.ל. היא חברת פרטית בע"מ, המנפיקה וסולקת כרטיסי אשראי מסוג "ויזה", ומסוג "דיינרס" (באמצעות חברה-בת). כ.א.ל. היא חברה בת של בנק דיסקונט בע"מ והבנק הבינלאומי לישראל בע"מ.

ג. רקע

ביום 20 באפריל 1997 נחתם בין בנק ערבי-ישראלי לבין כ.א.ל. הסכם להנפקת כרטיסי אשראי וכרטיסי בנק, בבלעדיות, בתמורה לתשלום עמלה (להלן: "**ההסכם**"). משך ההתחייבות - עשר שנים. ההסכם יחודש אוטומטית לעשר שנים נוספות, למעט אם יודיע מי מהצדדים על הפסקתו חודשיים לפני מועד פקיעתו, ואז יפקע ההסכם ביום 20 באפריל 2007.¹

בחודש ינואר 2000 נמכר חלקו של בנק לאומי בחברת כ.א.ל. לידי בנק דיסקונט, בעקבות הליך התמחרות. העסקה הושלמה ביום 14 בפברואר 2002, עם קבלת כל האישורים הדרושים. בתוך כך, בנק לאומי שנתר ללא חברת אשראי, הקים חברת אשראי משלו - לאומי קארד בע"מ (להלן: "**לאומי קארד**").

¹ לפי סעיף 7 בנספח להסכם ההנפקה, שנחתם ביום 27 באוקטובר 1998, ההסכם יחול גם על "דיינרס", למשך 3 שנים עם חידוש אוטומטי למשך 3 שנים נוספות.

ההסכם שבין בנק ערבי ישראלי לבין כ.א.ל. נותר בתוקפו, ובכלל זה, תניית הבלעדיות האמורה, אשר לא אפשרה לבנק ערבי ישראלי להנפיק כרטיסי אשראי ללקוחותיו בשיתוף עם לאומי קארד.

לאחר בדיקה ועיון, הגעתי לידי מסקנה כי תניית הבלעדיות המופיעה בהסכם, מהווה "הסדר כובל" כהגדרתו של מונח זה בסעיף 2 לחוק ההגבלים העסקיים, וכי אין מדובר עוד בהסכם בין חברה אם לחברה בת, הבא בגדר הפטור המופיע בסעיף 5(3) לחוק ההגבלים העסקיים. בהתאם למסקנה זו פניתי לצדדים במכתב מיום 6 במארס 2003, ובו הודעתי להם כי ההסדר המגביל את בנק ערבי ישראלי בהנפקת כרטיסי ויזה מסוג כ.א.ל. בלבד, הינו הסדר כובל. בעקבות פנייתי זו הגישו הצדדים, ביום 25 במאי 2003, בקשה לפטור מאישור הסדר כובל, כנדרש בסעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים.

ד. ההסדר

סעיף 3 להסכם ההנפקה קובע כי כ.א.ל. תנפיק לבנק ערבי-ישראלי על פי בחירתו כרטיסי אשראי, כרטיסי בנק או כרטיסים משולבים.

בהקשר זה יש לעמוד על ההבדלים בין סוגי הכרטיסים השונים: על פי ההסכם שבין הצדדים, **כרטיס בנק** מוגדר כ"לוחית או חפץ אחר לשימוש חוזר המיועד למשיכת מזומנים באמצעות מכשירי בנק ממוכנים..." בפועל, כרטיסי בנק משמשים פעמים רבות גם לצורך קבלת מידע על חשבון הבנק של הלקוח וביצוע פעולות בחשבון; **כרטיס אשראי** מוגדר בהסכם בהתאם למשמעות הנובעת לו בסעיף 1 לחוק כרטיסי חיוב, התשמ"ו-1986, היינו כרטיס המשמש "לרכישת נכסים מאת ספק ללא תשלום מידי של התמורה"; **כרטיס משולב** מוגדר בהסכם ככרטיס המשמש הן ככרטיס בנק והן ככרטיס בנק. על משמעותם של ההבדלים בין הכרטיסים השונים עבור הלקוח אעמוד בהמשך החלטה זו.

סעיף 15 להסכם ההנפקה כולל תניית בלעדיות, לפיה בנק ערבי-ישראלי לא ינפיק כרטיסי אשראי אחרים, מלבד אלו של כ.א.ל. ללא אישור מראש ובכתב של החברה. במקרה בו בנק ערבי ישראלי ינפיק, ישווק או יפיץ כרטיסים שלא על-פי ההסכם, יוטלו סנקציות כדלקמן:

"מוסכם בזה כי החברה (כ.א.ל.) נשאה בתשלום דמי הכניסה (initial service fee) של הבנק כחבר נספח בארגון ויזה, וכן בתשלומים הרבעוניים fees quarterly. ואולם מעת שהבנק ינפיק ו/או ישווק ו/או יפיץ כרטיסי ויזה ו/או כרטיסי אשראי אחרים, שלא עפ"י הסכם זה וללא אישור מראש ובכתב של החברה, ישלם הבנק מיד לחברה סך של \$100,000.... והתחייבות החברה לשלם לארגון ויזה את התשלומים הרבעוניים תפקע. וכמו כן במקרה זה על אף האמור בכל סעיף אחר לחברה תהיה זכות לבטל את ההסכם בהודעה מוקדמת של 60 יום מראש. התשלום עפ"י סעיף זה לא יפגע בכל זכות אחרת של החברה."

(סעיף 15 להסכם).

יצוין כבר עתה כי אף שההסכם אינו קובע זאת במפורש, **בקשת הפטור שבפניי נוגעת אך ורק לבלעדיות בנוגע להנפקה של כרטיסי ויזה בלבד**, להבדיל משאר מותגי האשראי. ההסכם אינו מגביל את בנק ערבי ישראלי להנפיק כרטיסי אשראי אחרים, (כגון כרטיסי MasterCard) באמצעות גורמים אחרים, שאינם כ.א.ל. בהתאם, עניינה של החלטה זו מתמקד בבלעדיות בתחום הויזה בלבד.

ה. השפעת ההסדר על התחרות

בקשת הפטור מביאה לידי עימות שני אינטרסים נוגדים. מחד - רצונה של כ.א.ל. למנוע תופעה של free riding באופן שישכן את השקעותיה. מאידך - החשיבות במתן ללקוחות הבנק יכולת לבחור באופן חופשי בגוף אשר ינפיק להם כרטיסי אשראי. אפרט דבריי.

לטענתם של הצדדים, הבלעדיות נדרשת על מנת להגן על השקעתה של כ.א.ל. בהפצת כרטיסיה, ובהגברת המודעות לשימוש בכרטיסי אשראי בכלל, בקרב לקוחות בנק-ערבי. לשם השגת מטרה זו

פעלה כ.א.ל. לאורך השנים באמצעות טלמרקטינג, הדרכת פקידים, מסעות פרסום, הטבות ומבצעים ללקוחות. על פי טענה זו, אלמלא הבלעדיות ייהנו חברות האשראי המתחרות מהשקעתה של כ.א.ל., אשר התמקדה גם בהסברה בדבר יתרונות השימוש בכרטיסי האשראי בכלל.

טענה זו בדין יסודה. יחד עם זאת, נראה כי אין מקום לאפשר לכ.א.ל. בלעדיות מוחלטת, באופן שיפגע ביכולתם של לקוחות לבחור בין מנפיקים:

אישור תניית הפטור כפי שהיא משמעה שלקוחות בנק ערבי-ישראלי לא יוכלו לקבל **כרטיס משולב** מסוג ויזה אלא כשמנפיק הכרטיס הוא כ.א.ל.: אמנם, לקוחות הבנק יהיו רשאים לפנות באופן עצמאי למנפיקים אחרים דוגמת לאומי קארד, ולבקש מהם כי ינפיקו להם **כרטיס אשראי** מסוג ויזה, שלא באמצעות הבנק. אלא שכרטיסים אלה יהיו "נכים": הם לא יאפשרו ביצוע פעולות בחשבון הבנק ובירור יתרה, אלא ישמשו כאמצעי תשלום בבתי עסק בלבד.

על מנת לקבל לידיהם **כרטיס משולב** מסוג ויזה, היינו כרטיס שיהווה בד בבד הן כרטיס אשראי והן כרטיס בנק, יהיו מחויבים לקוחות בנק ערבי - על פי תניית הבלעדיות - לקבל לידיהם כרטיס שהונפק על ידי הבנק בשיתוף עם כ.א.ל. בלבד.

לדידי, קיימת חשיבות רבה לאפשר ללקוחות הבנק (הגם אם מדובר בבנק קטן), לבחור בין מנפיקים על בסיס שוויוני.

על מנת לאזן בין שני האינטרסים הסותרים, ראיתי לנכון לקבוע נוסחה לפיה בנק ערבי יודיע ללקוחותיו כי ביכולתם לפנות אל מנפיקים אחרים, ולבקש כי אלה ינפיקו להם **כרטיסי אשראי** מסוג ויזה, או לפנות אל הבנק עצמו, ולבקש ממנו כי ינפקו להם **כרטיסים משולבים** מסוג ויזה באמצעות מנפיקים אחרים, שאינם כ.א.ל. - זאת מבלי שהדבר ייחשב להפרה של סעיף הבלעדיות.

באופן זה בא לידי ביטוי רצוני להגן על השקעתה של כ.א.ל., ובה בעת לאפשר ללקוחותיו של בנק ערבי **בחירה חופשית בין מנפיקי הכרטיסים השונים**.

תפיסה זו באה לידי ביטוי גם בהחלטתי בדבר מתן פטור מאישור הסדר כובל בין בנק לאומי לישראל בע"מ, וכרטיסי אשראי לישראל בע"מ². שם קבעתי כי יש לאזן בין מתן האפשרות לכ.א.ל. להתחרות על ליבם של לקוחות בנק לאומי מחד, ולהגן על האינטרסים של בנק לאומי בשימוש במידע מאידך. באותה החלטה קבעתי כי יש לאפשר לכ.א.ל. ליצור קשר עם כל מי שהיו לקוחותיה, ולהציע להם שירותיה. כך התקבל האיזון שאיפשר את מתן הפטור המבוקש.

לפיכך, מכוח סמכותי המצויה בסעיף 14(ב) לחוק ההגבלים העסקיים, מצאתי לנכון להתנות את בקשת הפטור המונחת לפני בתנאים, שמטרתם לאזן בין הצורך להצדיק את השקעותיה של כ.א.ל. בהטעמת השימוש בכרטיסי האשראי בקרב לקוחות בנק-ערבי, לבין רצוני להגן על לקוחות בנק ערבי-ישראלי.

ו. סוף דבר

לאחר שנועצתי בועדה לפטורים ומיזוגים, ראיתי לנכון להשתמש בסמכות הנתונה לי בסעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים ולהעניק את הפטור המבוקש, בכפוף לתנאים להלן:

הגדרות

"**הבנק**" – בנק ערבי ישראלי בע"מ;

"**הודעת בחירה**" – הודעה ללקוח כי הוא רשאי לקבל כרטיסי חיוב בהתאם למפורט להלן:

1. מכל אדם המנפיק כרטיסי חיוב;
2. מן הבנק בשיתוף עם מנפיק שאינו כ.א.ל.;

² הגבלים עסקיים, 3015229

"הסכם הבלעדיות" - הסכם שבין כ.א.ל לבין הבנק מיום 20.4.1997 ;

"כ.א.ל" - כרטיסי אשראי לישראל בע"מ ;

"כרטיס חיוב" - כהגדרתו של מונח זה בחוק כרטיסי חיוב, התשמ"ו-1986, ולרבות כרטיס אשראי וכרטיס בנק, כהגדרתם בחוק האמור ;

"לקוח" - כהגדרתו של מונח זה בחוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א-1981 ;

"מנפיק" - כל אדם המנפיק כרטיסי חיוב ;

"תניית הבלעדיות" - סעיפים 3 ו-15 להסכם הבלעדיות, וכל תנייה אחרת בהסכם המתפרשת כתנייה שנועדה למנוע מהבנק להנפיק, לשווק או להפיץ כרטיסי חיוב שלא בשיתוף עם כ.א.ל ;

למונחים אחרים שבתנאים אלה תהא המשמעות הנודעת להם בכללי ההגבלים העסקיים (הוראות והגדרות כלליות), התשס"א-2001.

תנאים מהותיים

1. על אף האמור בתניית הבלעדיות, הבנק ישגר ללקוחותיו, בתוך 30 יום ממועד מתן החלטה זו, הודעת בחירה, בנוסח שיאושר על ידי הממונה ;
2. על אף האמור בתניית הבלעדיות, הבנק יהיה רשאי, בעקבות פנייה של לקוח, להנפיק ללקוח כרטיס חיוב בשיתוף עם מנפיק שאינו כ.א.ל ;
3. למען הסר ספק יובהר כי אם ישגר הבנק ללקוח הודעת בחירה כאמור בסעיף 1 לעיל, או אם ינפיק ללקוח כרטיס חיוב בהתאם לסעיף 2 לעיל, לא יהווה הדבר עילה לכ.א.ל לנקוט בסנקציות הקבועות בסעיף 15 להסכם הבלעדיות, או בסנקציה אחרת בגין הפרת ההסכם ;
4. התנאים אותם תעניק כ.א.ל ללקוחות הבנק להם הונפקו כרטיס חיוב על ידה בהתאם להסכם הבלעדיות, יהיו לא פחות טובים מהתנאים אותם תעניק כ.א.ל ללקוחותיה שהינם לקוחות בנקים אחרים ;
5. תניית הבלעדיות תחול אך ורק על כרטיסי חיוב מסוג ויזה ;
6. כל ספק בדבר תחולתם של תנאים אלה, פרשנותם או בדבר דרך יישומם - יובא להכרעת הממונה ;

בהתאם לסעיף 15(א) לחוק ההגבלים העסקיים נתונה החלטתי זו לערר בפני אב בית הדין להגבלים עסקיים על ידי איגוד עסקי, ארגון צרכנים או כל אדם העלול להיפגע מההסדר הכובל עליו ניתן הפטור.

דרור שטרם

הממונה על הגבלים עסקיים

ירושלים, כ"ב חשוון, תשס"ד

17 נובמבר, 2003